աւելի ողողեց Քերենսկի թղթադրամներով՝ վերածելով Ռուսիան երկրի մը ուր սուղապրուստը (caro-viveri) ամենէն աճաւորն է և դրամը ծայրայեղօրէն կորուսած է իր արժէքը։

Գործակցախումբերը՝ յեղափոխութեան ժամանակ՝ պօլշեվիկներուն հալածանաց ենթարկուեցան, բայց բարեբաղդաբար գործակցախումբերու ներկայացուցիչները դիւրաւ կրցան պօլշեվիկներուն հասկցնել թէ ազգայնականութեան (nationalisation) գաղափարը ո՛չ երբեք կրնայ գործակցական շարժման յառկացուիլ։

Բայց յամենայն դէպս՝ գործակցութիւնը հիմայ պօլշեվիկեան թոհրոհին մէջ միակ կենսական ուժն է, որուն վրայ Ռուսիան կրնայ իր վերածնութեան յոյսը դնել. «ճշմարիտ ռամկավարութիւն մը կը ստեղծուի և կը կրթուի գործակցութեան ծոցին մէջ, և այս անոր համար որ Պետութեան մը աւերակներուն մէջ անխախտ և անսասան կանգնած է գործակցութեան զէնքը, այնպէս որ ինքն է որ ներկայ ընկերութեան ամբողջական կեանքը կ՚ընդգրկէ»։

Կը շնորհաւորենք հայ ուսուցչապետին իր գնահատելի արտադրութեանց համար՝ մաղթելով որ շնորհէ մեր ազգային տնտեսական գիտութեան աւելի մեծ մղում մը և աւելի ընդարձակ ու մանրակրկիտ երկասիրութիւն մը Տնտեսական Հայաստանի վրայ...։

ՄԻՀՐԱՆ ՇԷՓԻԿԵԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՂԼՈՒ ԵՐԳԵՐԸ

(ՓՇՐԱՆՔՆԵՐ ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ)

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական բանահիւսութիւնը շատ աղքատ է Ջուղահայերի մէջ. համարեա չկայ նրանց մէջ ժողովրդական–ինքնուրոյն երգեր – սիրային, պանդխտի, երգիծական, սգոյ, պարի և այլ մրրիքական – հովուերգական տաղեր, ինչպէս և զրոյցներ հէքեաթներ, առակներ, հանելուկներ և այլն։ Այդ հանգամանքը պիտի բացատրուի նրանով, որ հայերը դարերից ի վեր ապրելով պարսիկների հետ, կորցրել են իրենց ազգային առանձնայատկութիւններից շատ բան և ՝իւրացրել են այն, ինչ որ պարսկական է։

Այսպէս է Նոր–Ջուղան։ Սակայն ընդհակառակը, դրա փոխարէն Նոր–Ջուղայի Փէրիա և Չարմահալ գաւառները հարուստ են աշուղական երգերով։ Նրանք տուել են իրենց ծոցերից մի քանի ժողովրդական բանաստեղծ – երգիչներ, որոնք ապրելով ժողովրդի մէջ, ժողովրդի սրտին մօտիկ, արտայայտել են նրա զգացմունքներն ու խոհերը, իղձերն ու յոյզերը, ուրախութիւնն ու վիշտերը, զանազան մօտիւներով և եղևէջներով։

Սակայն ցաւելով պիտի նկատենք, որ նրանց մասին ոչինչ յիշուած չէ մեր բանահիւսութեան պատմութեան մէջ, և մինչև այսօր ո՛չ նրանց երգերն է հաւաքուած և ուսումնասիրուած և ո՛չ էլ նրանց վերաբերեալ կենսագրական տեղեկութիւններ լոյս են տեսած. նրանք գրեթէ մոռացուած են։ Մինչդեռ նրանք իրենց ժամանակին, իրենց երգերով մեծ դեր են խաղացել և հռչակ ու պատիւ վայելել։

Թէև ժողովուրդը սրբութեամբ պահել–պահպանել է նրանց անունները և նրանց

երգերից շատերը, բայց գնալով փոփոխութեան և աղաւաղումի են ենթարկւում այդ երգերն և հետզհետէ մոռացւում են և ոչնչանում։

Անհրաժեշտ է ուրեմն, այժմեանից իւնամքով գրի առնել բերանացի բանահիւսութեան այդ փշրանքները և լուսաբանել, քանի դեռ կորսուած չեն։

Ահա այդ տեսակէտն ի նկատի ունենալով՝ մենք առաջին անգամ ուսումնասիրութեան նիւթ ենք դարձնում Ցարութիւն Օղլի աշուղը, որի մասին պէտք եղած տեղեկութիւնները ձեռք ենք բերել ձեռագիր տետրակներից և նրա ծանօթ ծերունիների պատմածներից։

Ցարութիւն Օղլու կեանքը։ Երգիչ Ցարութիւն Օղլին ծնուել է Զարմանալ գաւառի Անհագարադ գիւղում. 1810-20-ական թուականներին։ Մարմինն ամփոփուած է Մամուքա։ Արհեստով երկրագործ է եղել։ Ունեցել է գիւղում, յայտնի գիտնական Տէր-Յովհաննէսի մօտ, որը մեծ ազդեցութիւն է ունեցել իր աշակերտի վրայ։ Այնուհետև Ցարութիւնն իրենց գիւղ եկող աշուղների մօտ գնալով՝ ուշադրութիւն է դարձնում իւրաքանչիւր աշուղի խաղի վրայ և շուտով սովորում է աշուղութեան արուեստը։ Սակայն նրա աշուղութեան արուեստի զարգացման գործում իր դրոշմը դրել է աշուղ Ղուլ Յովհաննէսը, որի մօտ Ցարութիւնն աշակերտել է մի քանի տարի և ապա՝ գերազանցել է իր ասուցչին։ Այնուհետև նա ուսման տենչով անցնում է Ս. Էջմիածին և այնտեղից էլ գնում Ս. կարապետ ուխտի՝ աշուղութեան շնորհք ստանալու համար։ Նա գիշերը երազ է տեսնում։ Սրբերը նրան մի բեռ եփած կորեկ են տալիս, որ տանի սարի գագաթը. նա շալակում է կորեկը և բարձրանում սարը, բայց կէս ճանապարհին ցած է ընկնում և կորեկը ցրիւ է գալիս, սակայն նա շուտով կորեկը հաւաքում է մի այլ կաշէ տոպրակի մէջ և բարձրանում սարի գագաթը։ Այդ վերելքն է լինում, ըստ իր կարծիքին, Ս. կարապետից ստացած աշուղութեան շնորհքը։

Դրանից յետոյ՝ նա վերադառնում է հայրենի գիւղը։ Գիւղի ժողովուրդը դիմաւորում է նրան և մեծ պատուով ընդունած իր աշուղին։ Նա իր հայրենակիցներին, իբրև նուէր, սաղաֆէ խաչեր է բերում Ս. Էջմիածնից։

Այսքանը միայն յայտնի է մեզ Ցարութիւն Օղլու մասին, իսկ թէ ինչպիսի՞ շրջանում և միջավայրի մէջ զարգացել է նրա տաղանդը, իբրև աշուղ երգիչ — այդ մասին հաստատ չգիտենք ոչինչ։ Յայտնի չէ մեզ նոյնպէս նրա կեանքի գոնէ բնորոշ գծերը։ Միայն այսքանը յայտնի է, որ երբ նա վերադառնում է Ս. Էջմիածնից, շուտով տարածւում է նրա հռչակը, և այնուհետև նա ձեռք առնելով չօնգուրը, ընկնում է գիւղից գիւղ, երգեր է յօրինում և մրցում գիւղերի աշուղների հետ։ Նա շուտով աչքի է ընկնում իր տաղանդով։ Ցանպատրաստից երգեր է յօրինում և զարմանք պատճառում ժողովրդին։

Այդ երգերի փշրանքները, որոնք այսօր ունինք մեր ձեռքի տակ՝ ցոյց են տալիս, որ նա իր ժամանակի գրագէտ մարդկանցից մէկն է եղել և մոտաւորապէս աւելի բարձր կանգնած լինելով՝ կարողացել է իր ապրած միջավայրում որոշ դեր խաղալ և յարգանք ու համակրանք վայելել։

Ցարութիւն Օղլու երգերը։ Պարսկահայ աշուղների մէջ ամենատաղանդաւորն է Ցարութիւն Օղլին, որ թողել է բաւական թւով թէ թուրքերէն և թէ հայերէն լեզուով երգեր, որոնք հաւաքւած են մի «Դաւթար»ի մէջ, և որոնց կարելի է բաժանել մի քանի սէրիաների — սիրային, պանդխտի, կրօնական, խրատական և այլն։

Իրաւ է Ցարութիւն Օղլու երգերը զուրկ են գեղարուեստական շքեղութիւնից և շուտին ո՛չ պարսիկ մեծ քանաստեղծների՝ Հաֆըզի, Սաատի, ու մանաւանդ Օմար-Խայամի երգերի հմայիչ գեղեցկութիւնը և ո՛չ էլ մեր միջնադարեան տաղերգուների՝ Նահապետ Քուչակի, Մկրտիչ Նաղաշի, Յովհաննէս Թլկուրանցու գրուածքների խորութիւնը, սակայն և այնպէս իրենց ներքին և արտաքին անպաճոյճ կառուցուածքով արդ-

© National Library of Armenia

ժանի են առանձին ուշադրութեան։ Այժմ ծանօթանանք այդ երգերի հետ։

Սիրոյ երգեր։ Իբրև երգիչ, Ցարթին Օղլին, ունի իր ուրոյն, առանձնայատուկ երազների, յոյսերի և յոյզերի, իղձալների և զգացումների հարազատ աշխարհը. դա սիրոյ աշխարհն է — մաքուր, իղձալական և երազկոտ աշխարհը, ուր նա այլազան դրւագներով և գոյներով երգում է իր սիրած եարին, նրա գեղեցկութիւնը։ Այդ երգերից երևում է, որ նրա սիրած եարն աննման է, չկայ «Գեօզալների» մէջ նրա նմանը։ Աւելին։ Եարը նրա անբողջ կեանքն է, ամբողջ երջանկութիւնը։ Եւ նա համակւած սիրոյ վառ զգացումով, լարում է իր իր քնարը, զարկում է նրա լարերին և սիրաբուղխ կանչում է իր աննման եարին, որ միասին ապրեն մինչև հարիւր տասը տարի.

«Ծամերըդ աբրիշում ֆթաթ զառով քաշած
Գլուխըդ պատուական ոսկէ սանդուղ տաշած.
Իմ եար արի, արի բարով, հազար բարի
Խնդանք իրար խտուր չուր հարիւր տաս տարի»։

Այնուհետև երգիչը գունեղ գոյներով նկարագրում է եարի աննման գեղեցկութիւնը. գեղեցիկ են նրա շրթունքները, ունքերը հիլալ, աչքերը սև, ականջները զուլալ, թշերը կարմիր վարդ—նռնագոյն, երեսը ճերմակ ծով, լեզուն բլբուլ, կուրծքը մարմար, մէջքը բարակ, չկայ «հողեղինում» նրա նմանը.

«Թիկունքդ թաղտ ազիզ՝ ինչ աննման ես դու,
Չկայ հողեղինում, հուրի լըման ես դու.
Մէջկըդ բարակ կանանչ՝ սալբռօվան ես դու
Գեօզալների միջին, ուրախ խնդման ես դու»։

Եարի աննման այդ գեղեցկութիւնը գերել է նրա խելքը, սիրտը կաշկանդել, ձգել է սիրոյ երազի մէջ, և նա սիրոյ զգացմունքի բուռն թափով զեղւած, երգեր է հնչեցնում՝ սիրաբորբոք, խանդավառ երգեր.

«Հէշխդ ջանիս ծակծակումայ
Դառըն չորացած փըշի պէս.
Աչքերդ սիրտս է կտրատում
Սիրած ալմավէն շուշի պէս.

Ունքերդ խելքս այ տանում
Թմրացնումայ մախմուշի պէս,
Գցում է ինձնէ բիխաբար
Թուլացնումայ բիյուշի պէս»։

Եւ նա օրհնում է այն հօրն ու մօրը, որ ծնել են այնպէս մի աննման եար.

«Քո հօրն ու մօրն ռահմաթ՝
Որ ծնեցան քեզ պէս նահմաթ»։

Ու սիրոյ կրակը երգչի հոգու մէջ օրէց օր արծարծւում, հրդեհ է դառնում և նա էքստազ ոգևորութեամբ հնչեցնում է սիրոյ երգն աւելի ուժգին։

«Աչքերդ ինձ խափայ տալիս
Սրտիս մէջն ծափայ տալիս.
Միւս ոսկռէս թափայ տալիս
Էդ քո խաղալն նազելի։

Ունքերդ մախմուշայ բերում
Կտրած սիրտս յուշա բերում
Բիյուշ մարդին յուշա բերում
Քո բարև տալն նազելի.»։

Բայց երգիչը զգում է, որ եարն օտարացել, մի «վայրենի ղուշ» է դառել ու նետով «ջիգարին» տալիս, և նա սրտայոյզ շեշտով ողբում է անգութ եարին.

«Էլ չես մտիկ անում հալիս
Նետով ջիգեարիս ես տալիս.
Ինձնէ երկար ման ես գալիս
Մին վայրենի ղուշաս էլէլ»։

Եւ երգիչը այնուհետև՝ թախծոտ սրտով ձեռք է առնում սազը ու պանդխտութեան գնում, որպէսզի իր վիշտը ամոքւի, բայց օտար աշխարհում էլ նա հանգիստ չունի, եարի սէրը տանջում է իրեն.

«Քանի քեզնէ հեռացէլամ
Էլ հալ ու ղօվաթն չունիմ,
Սրտովս քեզ կամեցէլամ
Ուրիշի մնաթն չունիմ։

Քեզի նման հայոց ցեղում
Չեմ գտանում զաւառ գեղում,
Չեմ դիմանում զարիբ տեղում
Առանց քեզ թաղաթն չունիմ»։

Եւ նա եարից հեռու, միայնակ, վշտերի

© National Library of Armenia

մարմաջով համակուած, կարօտագին սիրտն է բաց անում եարին և խնդրում, որ այլևս մի ճար անի․

«Սիրոյդ ձեռնէն ցաւոտէլամ
Մի՛ տալ դարդ ու սուր ինձ աղջիկ,
Տեսոյդ համար կարօտէլամ
Եկ դու արա ճար ինձ աղջիկ»։

Սակայն անողոք եարը դարձեալ անտարբեր է մնում, չէ հասկանում երգչի սիրտը, զգացմունքը և նրա համար պատրաստում է նորանոր տանջանքներ... բայց երգիչն այլևս չի կարողանում դիմանալ և նա վերջապէս կէս՝ յանդիմանութեան և կէս՝ աղաչանքի ձևով դիմում է եարին այսպէս.

«Խօսումամ, խօսումամ, դէ գա՞մ չես խօսման,
Ախիր ջահալթն ինչա՛յ, ջա՛ն քեզի ղուրբան
Էշխիցդամ կրակւում, մզար չե՞ս տեսման.
Տե՛ս, մին դարդիս համար բան քեզի ղուրբան»։

Վերջապէս եարը խղճում է նրան և ամուսնանում։ Երգիչը անհուն երջանկութեան հասած՝ գովում է եարին։ Նրա հօրը «բարի պտղաբեր մի ծառ է», որին նա պահում-պահպանում է գուրգուրալով և նրա համար ամեն ինչ «մատաղ» անում.

«Դու բարի պտղաբեր ծառիր
Էդ քո բարի հալին մատաղ,
Քեզ երանի որ ինձ առիր
Էդ նման աղբալին մատաղ.

Աչքդ զուլալ, ինքդ կամար
Լոյս երեսդ շամն ու ղամար,
Ձոյգ միասին կապած կամար.
Սև հիլալ ունքերիդ մատաղ»։

Սիրային այս երգերի մէջ հարազատութեամբ պատկերացւում է երգչի անկեղծ հոգին և նրա բոլոր սիրային երգերի մէջ դուք կը գտնէք այդ Նոյն անկեղծ Ոգին։ Ահա սիրային մի այլ նմուշ.

«Մինգամ որ քեզ չեմ տեսանում
Ի սրտէ հոգէցամ հանում,
Փայցր լեզուէդ չեմ կշտանում
Բերնիդ քեալամին ղուրբան»։

Եւ այսպէս մի շարք սիրային երգեր ունի Յարութիւն Օղլին, մէկը միւսից աւելի գեղեցիկ, մէկը միւսից աւելի անկեղծ և գրաւիչ։

Ղարիբի երգեր։ Բացի սիրային երգերից, Յարութիւն Օղլին ունի նաև մի քանի պանդխտութեան երգեր, որոնցից միայն մէկն ունինք մեր ձեռքի տակ։ Նրա մէջ, երգիչը սրտառուչ մոտիւով նկարագրում է ղարիբի դրութիւնը, որ ղարիբ — դուրբաթ աշխարհում «վաթանից թառ ընկած դշի նման», ոչ մի տեղ մխիթարութիւն չունի, մինչև անգամ

«Ղարիբ մարդս եթէ ծաղկած ծառ ըլնէր,
Մաշխաններում կանթեղի պէս վառ ըլնէր,
Գօղիքն թրմաշալ ու կապէն զառ ըլնէր,
Իրա համար քանդած բաշի նման է»։

Ղարիբութեան մէջ նրա համար ամեն ինչ «հարամ լաշի նման է», նրա աչքերուն ամեն ինչ դառն է, նոյն իսկ

«Ղարիբ մարդս՝ եթէ որդւոյ տեղ սիրես,
Ախիրն մին խօսքով իւր սիրտն կերես».

Աւելին։ Օտար երկրում, ղարիբ մարդը մի ծառայ է, — որի առաջը եթէ խաղաս, խնդաս, ծիծաղես, էլի նրա համար «դարդաշի» նման է, որովհետև

«Ղարիբ մարդուս՝ սիրտն քանդած աւեր է,
Առէջկամն գետեր, ծովեր, նաւեր է».

Եւ այդպէս ղարիբը՝ սիրտն աւեր, խելքը գլխիցը թռած, աչքերը լացով լցուած, ա՛խ քաշելով օրերն է մթնեցնում։

Կրօնական երգեր։ Յարութիւն Օղլին ունի նաև յանգաւոր մի քանի բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ նա, միջին դարերի կրօնամիստիկ բանաստեղծ՝ Գրիգոր Նարեկացու ջերմեռանդութեամբ և ջերմ հայցւածքներով աղօթում է Քրիստոսին և ապաշխարելով իր մեղքն է լալիս.

«Վա՜յ ինձ վա՜յ, վա՜յ իմ մեղացն
Յուսացելամ չարին, մեղայ քեզ Աստուած.
Զունիմ գզջալի արտասուս լացն
Մեացելամ իմ յետի տարին, մեղա քեզ Աստ-
(ւած»։

© National Library of Armenia

Այսպէս նա իրեն շատ մեղաւոր է համարում, դիմում է Աստծուն և արտասուալից թողութիւն է աղերսում.

«Լոյս Քրիստոս քեզ ունիմ յոյս,
Եւ դու ողորմաս ինձի տէր.
Զար անիրաւ մեղուցելոյս
Դու թողութիւն տաս ինձի տէր։

Թողութիւն տաս իմ մեղացն
Զղջում արտասուս և լացն.
Շնորհես անմահութեան հացն,
Դու տաս քո սուրբ մասն ինձի»։

Մի այլ տեղում ողբում է Քրիստոսի գերեզմանի վրայ, իսկ մի ուրիշ տեղում նա երգի նիւթ է շինում Յովհաննու Մկրտչին։

Բացի սրանցից, Յարթուն Օղլին թողել է 127 տնից բաղկացած մի գողտրիկ ոտանաւոր, որ կրում է «Ցաղ արարչագործութեան աշխարհի կամ համառօտ պատմութիւնը, Աստուածաշունչ սուրբ գրոց» վերնագիրը, որով նա մեզ տալիս է Աստուածաշնչի համառօտ պատմութիւնը, սկսելով աշխարհի ստեղծագործութիւնից։ Այդ ոտանաւորից երևում է, որ Յարթուն Օղլին տեղեակ է եղել նաև Ս. Գրքին, որից նա նիւթեր է վերցնում և երգեր հիւսում։ Յետոյ յայտնի է «վասն մարդկային ծննդեան, կենացն մանկութեան, երիտասարդութեան, միջահասակի, ծերութեան մինչի հասեալ մահը» կոչուած թուրքերէն աշխատութիւնը, 128 տող, որ ոտանաւորով համառօտ պատմում է մարդու կեանքի վրայ, մանկութիւնից մինչև ծերութիւնը։

Խրատական երգեր։ Ուշագրաւ են նաև Յարթուն Օղլուի խրատական երգերը։ Նա իր խրատներով խորհուրդ է տալիս «ադամորդուն», որ ի՛նչ ասպարէզում էլ լինի, միշտ ուղիղ սրտով գործի՝ յիշելով Աստծուն։ Նոյնպէս խրատում է՝ լինել մաքրով զօրեղ, սրտով ուրախ—պայծառ, խօսքով ընտիր, լեզւով համեղ, ինչպէս հեզ գառ։ Երգիչն ասում է, որ մարդ պիտի «ամեն մաջլսում կանթեղի պէս շողշողայ», որպէս զի «տեսնողն սարսափի, դողայ», հարկաւոր է նոյնպէս, որ մարդ, որտեղ էլ որ լինի, իր բերանը «քաղցրիկ բանայ» և «իմանայ խօսքի բանն». շատ խօսքը, կեղծիքը շուտով մարդուն «գետին կու տայ», մի խօսքով պէտք է «մարդս հաքիմ ընի իւր դարդին, որպէս զի մօհթաջ չմնայ նա մարդին»։

Երգիծական։ Յարթուն Օղլին ունի նաև երգիծական մի ոտանաւոր, որի մէջ նա կատակելով գանգատւում է իր ուլի մասին.

«Է՜յ պարոններ մի ուլ ունիմ գառոտայ
Մին պտուկն քօռայ, միւն կաթ չունի.
Ջանն էլ քաչալայ հէնց գիտի գառոտայ
Ջեռն խօ չօլախայ, յուսը կաթ չունի»։

Այս ոտանաւորը յիշեցնում է մեզ 19րդ. դարի աշուղ Ազբար—Աշամին, որ գանգատւում էր իր այծից։

Միւս երգեր։ Յարթուն Օղլու միւս երգերից ուշադրութեան արժանի են երեք այլաբանութիւնները, որոնք տաղաչափական տրամախօսութիւն են «հոգու և մարմնի», «երկնքի և գետնի», «համամի և ջաղացի»։

Ունի նաև հարսանեաց, բարոյախօսական և մօտ 80ի չափ թուրքերէն երգեր, որով նրա երգերի թիւը հասնում է մօտ 200ի։

Լեզուն և ոճը։ Յարութիւն Օղլու երգերը գրուած են անմաքուր հայերէնով. նրանք ողողուած լինելով թրքերէն և պարսկերէն բառերով և արտայայտութիւններով՝ դժուարահասկանալի են դառնում, բայց և այնպէս այդ անորոշ լեզուն կրում է իր մէջ ժամանակի յատուկ ժողովրդի խօսակցութեան կնիքը և մանաւորապէս ջուղահայ բարբառի գեղեցկութիւնը։

Առ հասարակ Յարթուն Օղլուի թէ ոճը և թէ լեզուն գեղեցիկ են և պատկերաւոր։ իսկ նրա երգերը ձևի, կազմութեան և տաղաչափութեան տեսակէտից բաւական յաջող են։

Ընդհանուր հայեացք։ Թէև Յարթուն Օղլին մեծ աշուղներից չէ, բայց և այնպէս, իբրև երգիչ—բանաստեղծ, իր երգերի մոտիւներով մեծ ձիրք է ցոյց տալիս և նա անպայման պատուաւոր տեղ է բռնելու մեր աշուղական գրականութեան պատմութեան մէջ։

© National Library of Armenia

*
* *

Բացի Ցարթուն Օղլուց, կան և ուրիշները, որոնց երգերը դեռ կարօտ են ուսումնասիրութեան: Այդպիսիներից կարելի է յիշատակել Բաղէր Օղլի, Ղուլ Ցովհաննէս, Ղուլ Էգազ, Ղուլ Արզունի, Ամիր Օղլի, Արղին Օղլի, և այլն։

Առ հասարակ սրանց երգերը արժանի են առանձին ուշադրութեան, և գուցէ մօտիկ ապագայում, կարողանանք նրանց էլ յայտնագործել։

ԲԱՌԵՐ

Սէրխս – տեսակ. — Ֆերաթ – մաքուր. — Ջառոսկեթել. — Խասուր – միասին. — Ջում – ինչու. — Նահմաթ – շնորհք. — Մախչուչ – խառնաշփոթ. — Ջահաթն – պատճառ. — Շամս – արև. — Քեալամ – խօսք. — Գառոտ – խոցոտ.

Նոր-Ջուղա

ԱՐ. ԵՐԵՄԵԱՆՑ

ԲԱ՛Մ… ՓՈՐՈՏԱՆԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

ՑԱՐԸՆՁԱԲԱՐ

Միևնոյն եղանակով: — Ջօն հայ քաջերուն

ԱԶԱՏ-ՄԱՍԵԱՑ *ալքէն-ծալքէն՝ բիւր բամբիւններ կը փողեն,*
Մեր քաջերուն կարն ու կորովն աստղաշեղ կ'ողողեն.
Հոգիներն Հայոց կ'եփին ընդհանուր.
Է՝ հայրենիքի հրաւէրն՝ հեշտալուր.
Դուք որ կը սիրէք պլսակն երկընքի՝
Ու փառքը երկրիս որ վե՛ր կը տանի,
Ո՛վ դուք սերունդ վեհ Հայերու,
Ճեպենք մեր վրէ՛ժը հանելու.
Մէ՛ն Հայ զէնքի թող փութայ,
Թող Հայ շիրիմն իսկ թընդայ.
Ուսեռամերկ սուրա՛նք յառա՛ջ,
Վրէ՛ժ լուծելու, ո՛վ Հայեր քաջ,
Երթանք յառաջ,
Վէս՝ քաջալանջ,
Դիմենք յառաջ,
Ցառա՛ջ յառա՛ջ,
Վազե՛նք յառա՛ջ։

ՀԱՑ *գունդերու գալարափողն որոտընդոստ կը գոչէ.*
Խըժդըժալուր ազգաց շեփորն՝ ա՛հը կըռուին կը կոչէ.
Հրեշտակներն ուրախ կը ցընծան պարեն.
Դևերը կ'ողբան դըժոխքի խորէն.
Վըրէժխընդրութեան շեղ շանթն երբ ճայթի,
Պիտ՝ սարսեն այսերն, ո՛հ, սև խօլ մութի.
Ո՛վ դուք սերունդ, — և այլն, տե՛ս վերև։

© National Library of Armenia